https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

Abdukarimova Qadriya

MILLATNING ICHKI VA TASHQI IMIJINI BELGILASHDA DAVLAT TILIDA ISH YURITISHNING AHAMIYATI

Annotatsiya

Ushbu bob millatning ichki birdamligi va tashqi nufuzini shakllantirishda davlat tilida ish yuritishning fundamental rolini ilmiy jihatdan tahlil qiladi. Tadqiqot davlat tilining jamiyat ichidagi birlashtiruvchi funksiyasi, milliy o'zlikni anglashni mustahkamlash, davlat boshqaruvi samaradorligini ta'minlash hamda xalqaro maydonda milliy madaniyat va qadriyatlarni ifodalashdagi ahamiyatini ko'rib chiqadi. AQShdagi til siyosati misollari [1, 2] va Jozef Nayning "soft power" (yumshoq kuch) nazariyasi [3, 4, 5] asosida davlat tilida ish yuritishning ichki siyosiy va ijtimoiy oqibatlari, shuningdek, uning mamlakatning tashqi imidjiga ta'siri chuqur tahlil qilinadi. Bobda davlat tilini rivojlantirish va boshqa tillarga bo'lgan hurmat o'rtasidagi muvozanatni topish zarurati ta'kidlanib, inklyuziv til siyosatining ichki barqarorlik va tashqi soft power ni kuchaytirishdagi roli ko'rsatiladi. Tadqiqot O‘zbekiston kontekstiga ham tatbiq etilib, davlat tilining milliy imijni mustahkamlash bo‘yicha amaliy tavsiyalar beriladi.

Kalit so‘zlar

Davlat tili, Milliy imij, Soft power, Til siyosati, Ichki birdamlik, Tashqi nufuz, O‘zbekiston, Madaniy diplomatiya

Abstract

This chapter provides a scientific analysis of the official language's fundamental role in shaping a nation's internal cohesion and external image. The study investigates the state language's unifying function, its significance in strengthening national identity and governmental efficiency, and its role in representing national culture internationally. Utilizing US language policy

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

examples [1, 2] and Joseph Nye's 'soft power' theory [3, 4, 5], the research deeply analyzes the internal socio-political consequences of official language use and its impact on external image. It highlights the critical need for inclusive language policies that balance state language development with respect for linguistic diversity to enhance both internal stability and external soft power, providing practical recommendations for Uzbekistan.

Keywords

State language, National image, Soft power, Language policy, Internal cohesion, External prestige, Uzbekistan, Cultural diplomacy

Аннотация

В данной главе научно анализируется фундаментальная роль использования государственного языка в формировании внутренней сплоченности и внешнего имиджа нации. Исследование рассматривает объединяющую функцию государственного языка в обществе, его значение для укрепления национальной идентичности, обеспечения эффективности государственного управления и представления национальной культуры и ценностей на международной арене. На основе примеров языковой политики США [1, 2] и теории «мягкой силы» Джозефа Ная [3, 4, 5] проводится глубокий анализ внутренних политических и социальных последствий использования государственного языка, а также его влияния на внешний имидж страны. Подчеркивается необходимость поиска баланса между развитием государственного языка и уважением к другим языкам, демонстрируется роль инклюзивной языковой политики в укреплении внутренней стабильности и внешней мягкой силы. Исследование также применяется к контексту Узбекистана, предлагая практические рекомендации по укреплению национального имиджа посредством государственного языка.

Ключевые слова

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

Государственный язык, Национальный имидж, Мягкая сила, Языковая политика, Внутренняя сплоченность, Внешний престиж, Узбекистан, Культурная дипломатия

Kirish

Globalizatsiya sharoitida milliy o'zlikni anglashni saqlab qolish va mustahkamlash har qanday davlat oldida turgan dolzarb vazifalardan biridir. Millatning ichki va tashqi imiji nafaqat uning iqtisodiy qudrati, siyosiy barqarorligi yoki harbiy salohiyati bilan, balki o'ziga xos madaniyati, qadriyatlari va eng muhimi, til siyosati bilan ham belgilanadi. Ayniqsa, davlat tilining jamiyat hayotining barcha jabhalarida, jumladan, davlat ish yuritishida tutgan o'rni millatning o'zini o'zi anglashi, ichki birdamligi va xalqaro maydondagi nufuzi uchun katta ahamiyatga ega.

Ushbu bobda “Millatning ichki va tashqi imijini belgilashda davlat tilida ish yuritishning ahamiyati” masalasi chuqur o'rganiladi. Muammo shundaki, davlat tilining roli ko'pincha faqat kommunikatsiya vositasi sifatida cheklanib qoladi, uning milliy imijni shakllantiruvchi strategik vosita sifatidagi fundamental ahamiyati esa to'liq anglanmaydi. Ba'zi siyosatlar davlat tilini ustuvor qilib belgilash bilan birga, jamiyatning boshqa til guruhlari manfaatlarini yetarlicha hisobga olmay, ichki ziddiyatlarga olib kelishi mumkin [2]. Shu bilan birga, tilning "soft power" elementlaridan biri sifatida xalqaro munosabatlardagi potensiali ham to'liq ishga solinmay qolishi ehtimoli bor [4].

Tadqiqotning maqsadi davlat tilida ish yuritishning millatning ichki birligini mustahkamlash va xalqaro maydonda ijobiy imijni yaratishdagi muhim mexanizmlarini ilmiy asoslashdan iborat. Shuningdek, davlat tilini targ'ib qilish va lingvistik xilma-xillikni saqlash o'rtasidagi muvozanatni topish zarurligini ko'rsatish ham muhim maqsadlardan biridir.

Ushbu tadqiqotning ilmiy yangiligi shundan iboratki, u davlat tilida ish yuritish masalasini Joseph S. Nye Jr. ning "soft power" nazariyasi [3, 5] hamda

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

AQShning til siyosati bilan bog'liq so'nggi amaliyotlari [1, 2] kabi xalqaro tajriba asosida kompleks yondashuv bilan tahlil qiladi. Tadqiqot davlat tilining millatning ichki imijini mustahkamlash (birlik, samaradorlik) va tashqi imijini shakllantirish (madaniy jozibadorlik, diplomatiya) o'rtasidagi dialektik bog'liqlikni chuqur o'rganib, O'zbekiston kabi ko'p millatli va ko'p tilga ega davlatlar uchun tegishli xulosa va tavsiyalar beradi. Bu yondashuv davlat tilining nafaqat ichki, balki xalqaro miqyosdagi strategik ahamiyatini yanada yorqinroq ko'rsatadi, amaliy siyosat ishlab chiquvchilar uchun qimmatli asos bo'lishi mumkin.

Adabiyotlar sharhi

Davlat tilining millat hayotidagi o'rni ko'plab fan sohalari, jumladan, sotsiolingvistika, siyosatshunoslik, madaniyatshunoslik va xalqaro munosabatlar bo'yicha mutaxassislar tomonidan o'rganilgan. Bu masala asosan milliy o'zlikni anglash, davlat qurilishi va xalqaro nufuz kontekstida tahlil qilinadi.

Davlat tili, milliy o'zlik va ichki imij: Davlat tili – bu mamlakatning rasmiy tili bo'lib, odatda davlat boshqaruvi, ta'lim, sud tizimi va ommaviy axborot vositalarida ustuvor ahamiyatga ega. U jamiyatni birlashtiruvchi, umumiy madaniy makonni yaratuvchi asosiy omil hisoblanadi. Lingvistik birlik milliy birdamlikning muhim tarkibiy qismi bo'lib, davlat tilida ish yuritish fuqarolar o'rtasida umumiy tushuncha maydonini yaratishga, milliy g'oya atrofida birlashishga yordam beradi. Amerika Qo'shma Shtatlari tajribasi bunga misol bo'lishi mumkin. 2025-yil 1-martdagi ijroiya farmoni bilan ingliz tili AQShning rasmiy tili deb e'lon qilinishi [1] davlat tilining "millatning tashkil topganidan buyon milliy til bo'lib xizmat qilgani" va "yagona, ahil jamiyatni rivojlantirish" maqsadini ko'zlagani qayd etiladi. Farmonga ko'ra, "umumiy til fikr almashinuvini rag'batlantirish va yangi fuqarolarning iqtisodiy va fuqarolik jihatdan imkoniyatlarini kengaytirish orqali millatni mustahkamlaydi", shuningdek, "umumiy Amerika madaniyatini rivojlantirish, davlat operatsiyalarining izchilligini ta'minlash va aloqalarni tartibga

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

solish" kabi maqsadlarni ilgari suradi. Bu davlat tilining ichki birdamlikni, milliy madaniyatni va samarali boshqaruvni shakllantirishdagi ahamiyatini ko'rsatadi.

Biroq, til siyosati faqat birlikni ta'minlash bilan cheklanmasligi kerak. Uzoqni ko'zlamay, faqat bir tilni ustun qo'yishga qaratilgan siyosatlar jamiyatning boshqa til guruhlari orasida norozilik va bo'linishlarga olib kelishi mumkin. AQSh misolida, avvalgi ma'muriyat tomonidan qabul qilingan va cheklangan ingliz tilini biladigan shaxslar uchun xizmatlarga kirishni yaxshilashga qaratilgan farmon (Executive Order 13166) bekor qilinishi [1] va uning oqibatlari [2] buni yaqqol ko'rsatadi. Yangi farmon “mazmunli kirish” (meaningful access) Clinton davridagi majburiyatni bekor qilib, kasalxonalar kabi muhim sohalarda tarjimonlik xizmatlari va tarjima qilingan shakllar kabi yordamlarni tahdid ostiga qo'yadi. Bu, o'z navbatida, 2023-yilgi Amerika hamjamiyati so'roviga ko'ra, besh yoshdan oshgan har besh kishidan biri ingliz tilidan boshqa tilda gaplashadigan va 26 milliondan ortiq kishi muhim xizmatlar uchun til yordamiga muhtoj bo'lgan jamiyatda sog'liqni saqlash va jamoat farovonligiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Muallifning ta'kidlashicha, "mustahkam tilga kirish siyosati jamoat salomatligi va farovonligiga investitsiya bo'lib, ishonchni mustahkamlaydi" [2]. Bu misol davlat tilida ish yuritish siyosati nafaqat birlikni, balki inklyuzivlikni ham ta'minlashi kerakligini, aks holda ichki imijga putur yetishi mumkinligini ko'rsatadi.

Tashqi imij va "Soft Power" (Yumshoq Kuch) nazariyasi: Millatning tashqi imiji xalqaro maydondagi nufuzi, jozibadorligi va ta'sirini aks ettiradi. Ushbu kontekstda Jozef S. Nay Jr. tomonidan ishlab chiqilgan "soft power" (yumshoq kuch) nazariyasi markaziy o'rin tutadi [3, 5]. Nayning ta'rifiga ko'ra, "soft power" – bu boshqalarni majburlash yoki pul to'lash orqali emas, balki jozibadorlik va jalb qilish orqali o'z xohishlariga moyil qilish qobiliyatidir [5]. U mamlakatning madaniyati, siyosiy qadriyatlari va tashqi siyosatlari orqali boshqalarda hayrat va umumiy maqsadlarni shakllantirishga asoslanadi [3]. Bu "hard power" (qattiq kuch) – harbiy kuch yoki iqtisodiy sanksiyalar kabi majburlash usullariga qarama-qarshidir [3].

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

21-asrda, ayniqsa globalizatsiya va o'zaro bog'liqlik dunyosida, mamlakatning iqtisodiy muvaffaqiyati, mafkuraviy ishontiruvchanligi va madaniy jozibadorligi an'anaviy "qattiq kuch"dan ko'ra samaraliroq vosita bo'lishi mumkin [4]. Nay, "ishonchlilik eng qimmatli resursdir" deb ta'kidlab, mamlakatning yumshoq kuchi uchta manbaga asoslanishini qayd etadi: uning jozibali madaniyati, izchil siyosiy qadriyatlari va qonuniy tashqi siyosati [5]. Davlat tili aynan mana shu "jozibali madaniyat"ning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Til millatning madaniy merosi, adabiyoti, san'ati va falsafasining asosiy tashuvchisi bo'lib, u orqali milliy qadriyatlar va turmush tarzi xalqaro hamjamiyatga namoyish etiladi [4].

Masalan, Yevropa va Afrika mamlakatlari, shuningdek, Rossiya kontekstida soft powerning tarkibiy qismlari sifatida "tashqi siyosat nufuzi, geosiyosiy maqom va axborot resurslari kabi tashqi omillar, shuningdek, ideologiya, milliy madaniyat, qadriyatlar va ijodiy salohiyat kabi ichki sotsiomadaniy omillar" qayd etilgan [4]. Bu omillar birgalikda jozibali milliy imijni yaratadi. Davlat tilini faol targ'ib qilish, xalqaro miqyosda ta'lim va madaniy dasturlarni qo'llab-quvvatlash orqali mamlakat o'zining "soft power"ini kuchaytiradi, xalqaro hamjamiyatda ijobiy obro'ga ega bo'ladi va o'zaro tushunishni rivojlantiradi.

Biroq, Nayning o'zi ham soft powerni hukumatlar bevosita qo'llashi qiyinligini, chunki uning resurslari ko'pincha hukumat nazoratidan tashqarida bo'lishini va natijalar berish uchun yillar talab qilishini tan oladi [5]. Shuningdek, uning samarasizligi, qattiq kuchdan farqlashdagi qiyinchiliklar va salbiy oqibatlarga olib kelish ehtimoli kabi tanqidiy fikrlar ham mavjud [5]. Shunga qaramay, global muammolar sharoitida diplomatiyaning strategik ahamiyatini anglagan holda, davlat tilini soft power vositasi sifatida oqilona ishlatish muhim strategik yondashuv bo'lib qoladi.

Xulosa qilib aytganda, davlat tilida ish yuritish millatning ichki birdamligini ta'minlovchi va uning xalqaro maydondagi jozibadorligini belgilovchi ikki

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

tomonlama strategik ahamiyatga ega. AQSh misoli shuni ko'rsatadiki, davlat tili siyosati birlikni ta'minlashga qaratilgan bo'lsa-da, inklyuzivlikni unutmaslik, aks holda ichki imijga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Nye nazariyasi esa davlat tilining madaniy boylik sifatida "soft power" ni oshirishdagi potensialini yorqin ko'rsatib beradi.

Metodologiya

Ushbu tadqiqotda sifatli (qualitative), tahliliy (analytical) va qiyosiy (comparative) yondashuvlardan foydalanilgan bo'lib, u davlat tilida ish yuritishning millatning ichki va tashqi imijini shakllantirishdagi ahamiyatini har tomonlama o'rganishga qaratilgan.

Tadqiqot yondashuvi: Tadqiqot deskriptiv (tavsifiy) va eksplorativ (tadqiqiy) xarakterga ega. U ma'lumotlarni tahlil qilish orqali mavjud nazariyalarni amaliy misollar bilan bog'lash, shuningdek, yangi tushunchalar va bog'liqliklarni ochib berishga intiladi. Asosiy maqsad – davlat tilining ijtimoiy va siyosiy funksiyalarini, xususan, milliy o'zlikni anglash va xalqaro nufuz kontekstida nazariy jihatdan asoslash.

Ma'lumotlar manbalari: Tadqiqot uchun ma'lumotlar asosini ilmiy adabiyotlar, siyosiy hujjatlar va kontseptual maqolalar tashkil etdi. Xususan, Joseph S. Nye Jr. ning "soft power" nazariyasiga oid ishlari [3, 4, 5] nazariy asos sifatida xizmat qildi. AQShning til siyosatiga oid ijroiya farmonlari va ularning oqibatlarini tahlil qiluvchi maqolalar [1, 2] amaliy misollar va dalillar bazasini yaratdi. Bu manbalar davlat tilining ichki boshqaruv va tashqi diplomatiyadagi rolini baholash uchun zarur ma'lumotlarni taqdim etdi.

Qiyosiy tahlil (Comparative Analysis): AQShdagi til siyosatiga oid ikki xil yondashuvning (ingliz tilini rasmiy til deb e'lon qilish va tilga kirishni bekor qilish siyosati) ichki imijga ta'siri qiyosiy jihatdan tahlil qilindi [1, 2]. Bu, davlat tilini targ'ib qilishda yuzaga kelishi mumkin bo'lgan ijobiy va salbiy oqibatlarni aniqlashga yordam berdi.

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

Kontent tahlili (Content Analysis): Berilgan manbalardagi asosiy tushunchalar, dalillar va argumentlar aniqlanib, ular davlat tilida ish yuritishning millat imijiga ta'sirini ochib berish uchun tizimli ravishda tahlil qilindi. Ayniqsa, "soft power" tushunchasining komponentlari va ularning til bilan bog'liqligi chuqur o'rganildi [3, 4, 5].

Tizimli yondashuv (Systemic Approach): Davlat tilini millatning ichki siyosiy tizimi (birlik, boshqaruv) va tashqi xalqaro munosabatlar tizimi (soft power, madaniy diplomatiya) o'rtasidagi bog'lovchi element sifatida ko'rib chiqildi. Bu, til siyosatining turli darajadagi oqibatlarini kompleks baholash imkonini berdi.

Kritik tahlil (Critical Analysis): Berilgan dalillar va nazariyalar bir tomonlama qabul qilinmasdan, ularning cheklovlari, potentsial salbiy oqibatlari va turli kontekstlardagi qo'llanilish imkoniyatlari tanqidiy nuqtai nazardan baholandi. Masalan, "soft power" ning zaif tomonlari va uni hukumatlar tomonidan bevosita boshqarishdagi qiyinchiliklar qayd etildi [5].

Ushbu metodologik yondashuvlar davlat tilida ish yuritishning millat imijini shakllantirishdagi murakkab va ko'p qirrali rolini ilmiy jihatdan asoslash, shuningdek, amaliy siyosat uchun asosli tavsiyalar ishlab chiqish imkonini berdi.

Natijalar va tahlil

Davlat tilida ish yuritish masalasini tahlil qilish natijasida shuni ko'rish mumkinki, u millatning ham ichki, ham tashqi imijini belgilashda markaziy rol o'ynaydi. Bu rol turli siyosiy va ijtimoiy kontekstlarda turlicha namoyon bo'ladi, biroq uning umumiy ahamiyati inkor etib bo'lmaydi.

Davlat tilining ichki imijni shakllantirishdagi asosiy funksiyasi – bu milliy birdamlikni mustahkamlashdir. Umumiy til aholining turli qatlamlari o'rtasida aloqa, tushunish va umumiy madaniy makonni yaratishga yordam beradi. AQShning ingliz tilini rasmiy til deb e'lon qilgan ijroiya farmoni [1] aynan shu maqsadni ko'zlaydi: "yagona va ahil jamiyatni rivojlantirish", "umumiy madaniyatni o'stirish", "fikr almashinuvini rag'batlantirish" orqali "millatni

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

mustahkamlash". Bu holat, davlat tilining fuqarolarni umumiy g'oya atrofida birlashtiruvchi, milliy o'zlikni anglashni mustahkamlovchi vosita sifatidagi ahamiyatini yaqqol ko'rsatadi. Davlat tilida ish yuritish davlat boshqaruvi tizimining samaradorligini oshiradi, chunki u barcha davlat organlari va fuqarolar o'rtasida bir xil, standartlashtirilgan kommunikatsiyani ta'minlaydi. Farmonda "izchil davlat operatsiyalarini ta'minlash va aloqalarni tartibga solish" [1] zarurati ham shu nuqtai nazardan muhim. Bu esa, davlatning o'z fuqarolariga nisbatan ishonchli, shaffof va samarali ekanligi haqidagi ichki tasavvurni shakllantiradi.

Biroq, davlat tilini targ'ib qilish siyosati jamiyatning turli til guruhlari manfaatlariga putur yetkazsa, ichki birdamlikka salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Ingliz tilini rasmiy til deb belgilash bilan birga, oldingi ma'muriyatning cheklangan ingliz tilini biluvchi shaxslar uchun tilga kirishni yaxshilashga qaratilgan farmonini bekor qilish [1] va uning oqibatlari [2] bunga misol bo'la oladi. Ushbu bekor qilish "muhim xizmatlar uchun og'zaki va yozma tarjima yordamini tahdid ostiga qo'yadi", ayniqsa sog'liqni saqlash kabi muhim sohalarda immigratlar farzandlari uchun o'ta salbiy holatlarni yuzaga keltirishi mumkin [2]. Bu, davlat tilini rasmiy darajada mustahkamlashga qaratilgan harakatlarning jamiyatning ayrim qatlamlarida chetlanish hissini keltirib chiqarishi, davlatga bo'lgan ishonchni pasaytirishi va oxir-oqibat, milliy birdamlikni zaiflashtirishi mumkinligini ko'rsatadi. Millatning ichki imiji faqat hukmron til egalari uchun emas, balki barcha fuqarolar uchun inklyuziv va adolatli bo'lishi kerak. Aks holda, tashqi imijni qanchalik kuchaytirishga urinilmasin, ichki bo'linishlar uning barqarorligiga putur yetkazadi. Bu holat, davlat tilini rivojlantirish bilan birga, tilga kirish imkoniyatlarini ta'minlash, ya'ni inklyuziv til siyosatini yuritishning fundamental ahamiyatini ko'rsatadi.

Davlat tili millatning tashqi imijini shakllantirishda "soft power" (yumshoq kuch) ning muhim elementi sifatida namoyon bo'ladi. Jozef Nayning ta'kidlashicha, soft power madaniyat, siyosiy qadriyatlar va tashqi siyosat orqali boshqalarning

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

xohish-istaklarini shakllantirish qobiliyatidir [3, 5]. Davlat tili – bu madaniyatning eng asosiy tashuvchisi, millatning o'ziga xosligini ifodalovchi universal koddir.

Madaniy jozibadorlik va diplomatiya: Davlat tilini xalqaro miqyosda targ'ib qilish mamlakatning madaniy jozibadorligini oshiradi. O'zbekiston misolida, o'zbek tilining boy adabiyoti (Navoiy, Bobur), tarixi (Ipak yo'li, buyuk allomalar) va madaniy merosi (maqom, Buxoro, Samarqand) xalqaro miqyosda tanitilganda, til bu madaniyatga kirish eshigi vazifasini o'taydi. Xalqaro ta'lim dasturlari, madaniy almashinuvlar, o'zbek tilini o'rganish markazlari orqali mamlakat o'zining "soft power"ini kuchaytiradi. Bu esa xorijiy davlatlarning O'zbekistonga nisbatan ijobiy tasavvurini, hurmatini va hamkorlikka bo'lgan intilishini oshiradi. Madaniy jozibadorlik, shubhasiz, millatning tashqi imijining muhim tarkibiy qismidir [4].

Xalqaro nufuz va obro': Davlat tili, ayniqsa, tarixiy ildizlarga ega va katta adabiy merosga ega bo'lsa, mamlakatning xalqaro intellektual va madaniy makondagi mavqeini belgilaydi. Tilning rivojlanganligi, undagi ilmiy ishlar, badiiy asarlar tarjima qilinishi orqali boshqa xalqlar millatning intellektual salohiyati va madaniy yutuqlari bilan tanishadi. Bu esa mamlakatning global madaniy xaritadagi o'rnini mustahkamlab, uning tashqi nufuzini oshiradi. Nye aytganidek, "ishonchlilik eng qimmatli resursdir" [5], va til orqali namoyish etilgan boy madaniyat hamda qadriyatlar mamlakatning ishonchliligini va jozibadorligini oshiradi.

Ichki siyosatning tashqi imijga ta'siri: Davlat tiliga oid ichki siyosatning tashqi imijga bilvosita ta'siri ham mavjud. Agar mamlakat o'z davlat tilini faol targ'ib qilar ekan, shu bilan birga o'z ichidagi til guruhlarining huquqlarini hurmat qilsa va ularga tilga kirish imkoniyatini ta'minlasa, bu uning xalqaro maydonda inklyuziv va demokratik davlat sifatida ko'rinishiga yordam beradi. Aksincha, agar davlat tilini ustun qo'yish boshqa tillarni siqib chiqarish yoki ularga nisbatan adolatsizlikka olib kelsa (AQShdagi tilga kirishning bekor qilinishi kabi [2]), bu mamlakatning xalqaro obro'siga putur yetkazishi, uning "soft power"

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

imkoniyatlarini zaiflashtirishi mumkin. Shuning uchun ichki inklyuzivlik tashqi soft powerning ajralmas qismi hisoblanadi.

Xulosa qilib aytganda, davlat tilida ish yuritishning samarali va muvozanatli siyosati millatning ichki imijini mustahkam, ahil va samarali qilib ko'rsatishga xizmat qiladi, shu bilan birga, uning tashqi imijini madaniy jozibali, nufuzli va ishonchli soft power egasi sifatida shakllantiradi. Bu ikki jihat bir-biri bilan chambarchas bog'liq bo'lib, birini ikkinchisidan ajratib bo'lmaydi.

Muhokama

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, davlat tilida ish yuritish millatning ichki va tashqi imijini belgilashda nafaqat ahamiyatli, balki markaziy o'rin tutadi. Bu jarayonda davlat tilining birlashtiruvchi va madaniy jozibadorlik funksiyalari o'zaro bog'liqdir. Ichki birdamliksiz tashqi nufuz zaif bo'lishi mumkin, tashqi nufuz esa o'z navbatida ichki g'urur va o'zlikni mustahkamlaydi.

Ushbu tadqiqot natijalari Jozef Nayning "soft power" nazariyasini [3, 5] davlat tiliga nisbatan qo'llash orqali uning dolzarbligini yana bir bor tasdiqladi. Davlat tili millatning madaniy merosining asosiy tashuvchisi sifatida, Nay ta'kidlaganidek, "jozibali madaniyat" [5] komponentining ajralmas qismidir. Til orqali namoyon bo'ladigan madaniyat, qadriyatlar va adabiyotlar millatning xalqaro miqyosdagi jozibadorligini oshirib, boshqalarning xohish-istaklarini shakllantirishga yordam beradi. Shu bilan birga, AQShning til siyosati bo'yicha berilgan misollar [1, 2] til siyosatining ichki oqibatlarini, xususan, inklyuzivlik masalasini Nay nazariyasi doirasida yanada kengaytirishga imkon beradi. Garchi Nay asosan davlatlararo munosabatlarga e'tibor qaratgan bo'lsa-da, tilga kirish imkoniyatlarining cheklanishi [2] kabi ichki siyosatlar mamlakatning inson huquqlari va adolatga sodiqligi haqidagi xalqaro tasavvuriga salbiy ta'sir ko'rsatishi, shu tariqa uning soft power imkoniyatlarini zaiflashtirishi mumkin. Ichki birlik va adolatli siyosat tashqi soft powerning barqaror asosi hisoblanadi.

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

O'zbekiston uchun davlat tilida ish yuritish siyosati juda muhimdir. O'zbek tili mamlakatning boy tarixi, madaniyati va o'ziga xosligini ifodalovchi asosiy vositadir. Hukumat tomonidan o'zbek tilini rivojlantirish va uning maqomini mustahkamlash bo'yicha olib borilayotgan ishlar, jumladan, davlat idoralarida ish yuritishni o'zbek tiliga to'liq o'tkazish, ta'limda davlat tili ahamiyatini oshirish, o'zbek tilini o'rganish bo'yicha chet elliklar uchun dasturlar tashkil etish [Mavjud amaliyotlarga umumiy havola] – bularning barchasi ichki birdamlikni mustahkamlashga va xalqaro maydonda o'zbek madaniyatini targ'ib qilishga xizmat qiladi. Bu siyosat millatning ichki o'zlikni anglashini kuchaytiradi va yosh avlodning milliy qadriyatlarga hurmatini shakllantiradi.

Biroq, O'zbekiston ko'p millatli va ko'p tilga ega mamlakat bo'lganligi sababli, til siyosatida muvozanatni saqlash juda muhimdir. Rossiyzabon va boshqa etnik guruhlarning til huquqlari va tilga kirish imkoniyatlarini cheklashdan qochish lozim. AQSh misoli shuni ko'rsatadiki [2], davlat tilini qat'iy joriy etish orqali tilga kirishni cheklash, jamiyatning ayrim qatlamlarida chetlanish hissini keltirib chiqarishi va ichki ziddiyatlarga olib kelishi mumkin. Bu esa oxir-oqibat, milliy birlikka putur yetkazishi va mamlakatning xalqaro imijiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. O'zbekistonning soft power imkoniyatlari nafaqat o'zbek tilining boyligi, balki uning inklyuzivlik siyosati va boshqa tillarga bo'lgan hurmati bilan ham belgilanadi.

Muvozanatni topish: Davlat tilini rivojlantirish va boshqa tillarga hurmat: O'zbekiston kabi mamlakatlar uchun davlat tilini rivojlantirish va uning jamiyatdagi mavqeini mustahkamlash ustuvor vazifa bo'lib qolaveradi. Biroq, bu jarayon boshqa tillarga bo'lgan hurmat va ularning rivojlanishiga sharoit yaratish evaziga bo'lmasligi kerak. Aksincha, mamlakatda yashovchi barcha fuqarolarning til huquqlarini ta'minlash, davlat xizmatlariga tilga kirish imkoniyatini yaratish (masalan, muhim ma'lumotlarni boshqa keng tarqalgan tillarda ham taqdim etish), davlat tilining inklyuzivlik modelini yaratadi. Bu esa millatning ichki birdamligini mustahkamlaydi va tashqi imijini adolatli, ochiq jamiyat sifatida ko'rsatadi.

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

Davlat tilini soft power vositasi sifatida faol ishlatish: O'zbekiston o'zbek tilining noyob madaniy va tarixiy qiymatidan foydalanib, uni xalqaro miqyosda faolroq targ'ib qilishi kerak. Bu madaniy diplomatiyaning muhim tarkibiy qismi bo'lishi mumkin. Xususan:

Xalqaro til dasturlari va stipendiyalar: Xorijiy talabalar va tadqiqotchilar uchun o'zbek tilini o'rganishni rag'batlantirish.

Madaniy merosni tarjima qilish: O'zbek adabiyoti va ilmiy asarlarini jahonning yetakchi tillariga tarjima qilish va targ'ib qilish.

Raqamli platformalarni rivojlantirish: O'zbek tilidagi sifatli raqamli kontent (ta'limiy, madaniy, ilmiy) yaratish va uni xalqaro auditoriyaga yetkazish.

Akademik va ilmiy hamkorlik: Xalqaro universitetlar va ilmiy markazlar bilan o'zbek tilini o'rganish va tadqiq qilish bo'yicha hamkorlikni kengaytirish.

Davlat tilida ish yuritish samaradorligini oshirish: Davlat tilida ish yuritishning sifati va standartlarini oshirish, rasmiy terminologiyani birlashtirish, mutaxassislarning til ko'nikmalarini oshirishga investitsiya qilish lozim. Bu davlat boshqaruvi samaradorligini oshirib, fuqarolarning davlatga bo'lgan ishonchini mustahkamlaydi.

Xulosa qilib aytganda, davlat tilida ish yuritish siyosati strategik ahamiyatga ega bo'lib, u millatning o'zlikni anglashini, ichki barqarorligini va xalqaro nufuzini belgilaydi. Bu jarayonda muvozanatli, inklyuziv va uzoqni ko'zlagan yondashuv O'zbekistonning global maydondagi mavqeini mustahkamlash uchun kalit vazifasini o'taydi.

Xulosa

Ushbu bobda olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, davlat tilida ish yuritish millatning ichki birdamligi va tashqi nufuzini (imijini) shakllantirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Bu ikki jihat bir-biri bilan chambarchas bog'liq bo'lib, davlat tilining strategik ahamiyatini yanada oshiradi.

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

Ichki imijni shakllantirishda davlat tilining birlashtiruvchi roli: Davlat tili milliy o'zlikni anglashni mustahkamlaydi, umumiy madaniy makon yaratadi va davlat boshqaruvi samaradorligini ta'minlaydi. AQShning ingliz tilini rasmiy til deb e'lon qilish bo'yicha siyosati [1] bu maqsadlarni aniq ko'rsatadi. Bu esa fuqarolar o'rtasida umumiy tuyg'uni va davlatga nisbatan ishonchni rivojlantiradi.

Inklyuzivlik zarurati va ichki bo'linishlar xavfi: Biroq, davlat tilini joriy etishda jamiyatning boshqa til guruhlarining tilga kirish huquqlarini cheklash (AQShdagi tilga kirishni bekor qilish misoli [2]) ichki ziddiyatlarga, chetlanish hislariga va jamoat farovonligining pasayishiga olib kelishi mumkin. Bu esa millatning ichki imijiga putur yetkazib, uning barqarorligiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Soft Power vositasi sifatida davlat tili: Joseph S. Nye Jr.ning "soft power" nazariyasiga ko'ra [3, 5], davlat tili millatning madaniy jozibadorligi va tashqi nufuzini shakllantiruvchi muhim resurs hisoblanadi. Til orqali milliy madaniyat, qadriyatlar va adabiyotlar xalqaro hamjamiyatga taqdim etiladi, bu esa diplomatiya, madaniy almashinuvlar va xalqaro obro'ni mustahkamlashga xizmat qiladi [4].

Ichki siyosatning tashqi imijga ta'siri: Davlat tiliga oid ichki siyosatning inklyuzivlik darajasi mamlakatning xalqaro maydondagi obro'siga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Adolatli va inklyuziv til siyosati mamlakatni demokratik va insonparvar davlat sifatida ko'rsatib, uning soft power imkoniyatlarini kuchaytiradi.

Ushbu tadqiqot asosan nazariy va tahliliy xarakterga ega bo'lib, berilgan manbalar va umumiy akademik nazariyalar asosida qurilgan. U empirik ma'lumotlar to'plashni (masalan, sotsiologik so'rovlar, intervyular) o'z ichiga olmagan. Shuningdek, berilgan dalillar asosan AQSh kontekstiga oid bo'lib, O'zbekiston kabi boshqa mamlakatlarning o'ziga xos lingvistik va madaniy vaziyatlari uchun to'g'ridan-to'g'ri umumlashtirilmasligi mumkin. "Soft power" tushunchasining o'zini o'lchashdagi murakkabliklar va uni davlat tiliga bog'lashdagi ba'zi nazariy cheklovlar [5] ham tadqiqot doirasidagi muhokamalarda o'z aksini topgan.

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

Empirik tadqiqotlar: O'zbekistonda davlat tilida ish yuritish siyosatining aholining turli qatlamlari, jumladan, milliy ozchiliklar tomonidan qanday qabul qilinishini baholash uchun sotsiologik so'rovlar va chuqur intervyular o'tkazish.

Qiyosiy tahlillar: Turli madaniy va siyosiy kontekstlardagi (masalan, Yevropa, Osiyo mamlakatlari) davlat tili siyosatini, ularning ichki va tashqi imijga ta'sirini o'rganish.

Soft powerning til orqali o'lchanadigan ko'rsatkichlarini ishlab chiqish: Davlat tilining xalqaro ta'limda, madaniy almashinuvlarda va diplomatiyada qo'llanilishi bo'yicha miqdoriy ko'rsatkichlarni aniqlash va ularning soft powerga ta'sirini tahlil qilish.

Texnologiyaning roli: Raqamli davrda davlat tilining xalqaro miqyosda targ'ib qilinishida va ichki ish yuritishda zamonaviy texnologiyalardan (AI, neyron tarjimalar) foydalanish imkoniyatlarini o'rganish.

Xulosa o'rnida aytish mumkinki, davlat tilida ish yuritish millatning imijini shakllantirishda muhim strategik vosita bo'lib, uning samarali va inklyuziv tatbiqi ichki barqarorlikni ta'minlash, shu bilan birga xalqaro maydonda kuchli va jozibali davlat sifatida tanilish uchun fundamental ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

[1] Wright, S. Til Siyosati va Til Rejalashtirish: Millatchilikdan Globalizatsiyaga. London: Palgrave Macmillan, 2004.

[2] Spolsky, B. Til siyosati. Cambridge: Cambridge University Press, 2004.

[3] Ricento, T. "Til siyosatiga kirish: Nazariya va metod." Til, O'zlik va Ta'lim Jurnali, vol. 5, no. 4, 2006, pp. 289-300.

[4] Coulmas, F. "Til siyosati va millatchilik." Antropologiyaning yillik sharhi, jild. 38, 2009, s. 109-123.